

Paár Ádám

Charles De Gaulle: egy renitens európai

Határkőhöz érkeztünk az Európa alapító atyái sorozatban. Először írunk egy olyan európai államféfiről, aki nem volt mindig barátja az európai egységesülés gondolatának. Charles de Gaulle csak lassan fogadta el az integrációt, és számos olyan gondolatot fogalmazott meg, amelyek mai napig visszatérnek a föderalizmus-ellenes táborban. Az ő nevéhez kötődik a „nemzetek Európája” gondolat.

Charles de Gaulle az eddig megismert [európai alapító atyáktól](#) különbözik, abban a tekintetben hogy míg az eddig megismert államférfiak szükségszerűnek vélték Nyugat-Európa egységesülését, addig de Gaulle sokáig a veszélyt látta az európai integrációs folyamatban: a francia nemzeti szuverenitás feladását. De Gaulle egyenesen [árulónak tartotta Schumant](#) és megvetően „boche”-nak nevezte: ez volt a poroszok, általában a németek gúnyneve. Még Churchill is legalább a franciák és nyugatnémetek számára kívánatosnak vélte az integrációt. De Gaulle integráció-ellenessége furcsa lehet, mert 1940-ben Churchill megbízásából három munkatársával, köztük Jean Monnet-val kidolgozta a Brit-Francia Unió tervezetét. Csakhogy a helyzet a következő öt évben megváltozott.

Akkor katonai válsághelyzet volt (habár Monnet akkor is tartós konstrukcióban gondolkozott), míg a hitleri Németország legyőzésével Franciaország visszanyerte politikai szuverenitását. De Gaulle nem akarta feladni a gazdasági szuverenitást. Keserűen fogadta el tényként, hogy Franciaország nem tarthatja meg a Saar-vidéket, sem önálló államot nem alkothat belőle. A Saar-vidék szénbányáiról való lemondással szerinte a győztesek megajándékozták Nyugat-Németországot, a Szén- és Acélközösséggel pedig kiszolgáltatták a francia acélgyártást egy közös Főhatóságnak, miközben segítettek életre kelteni annak riválisát, az olasz acélipart. Vagyis megjutalmazták azt a két államot, amely a háborúban megszállta Franciaországot.

Európa többi alapítóihoz hasonlóan, akikről a [Politikai fejlődés című folyóirat 3. számában](#) közlünk összeállítást, De Gaulle motivációi is leginkább az emlékiratból ismerhetők meg. Hiszen a memoár olyan műfaj, amely az utókornak szól, és mentes a pillanatnyi politizálás szűk látókörű érdekeitől. A Tábornok részletesen kifejti a nézeteit az emlékiratában a francia patriotizmusról, a francia kultúrával való mély és személyes kapcsolatáról, ezért a szuverenitáshoz való viszonyát is jobban megérthetjük a visszaemlékezés tükrében.

A reménység emlékiratai eredetileg három kötetet foglalt volna magában, amelyek *A megújulás 1958-1962*, *Az erőfeszítés 1962-1965* és *A vég 1966-1969* címeket viselték volna. Végül De Gaulle 1970-ben bekövetkezett halála miatt csak az első rész készült el, valamint *Az erőfeszítés...* néhány fejezete. Az emlékirat felépítése kronologikus, az elbeszélés tematikus. Időrendben haladva, egyes témákra fókuszálva mutatja be De Gaulle pályáját. A részfejezetek címei: *Az intézmények*, *Algéria*, *A gazdaság*, *Európa*, *A világ* és *Az államfő*. De Gaulle stílusa jellegzetes: magát azonosítja az ország érdekével, és mindig egyes szám harmadik személyben ír magáról. Egyetlen eddigi alapító atya sem rendelkezett ilyen erős elhivatottság-tudattal. Továbbá egyetlen korábbi államférfi sem volt ilyen mértékben a nemzeti szuverenitás harcosa, még Churchill sem. Míg azonban Churchill egy birodalom politikusa volt, és barátként tekintett az amerikaiakra, De Gaulle úgy érezte, hogy Franciaország alárendelődött a briteknek és az amerikaiaknak. Enélkül nem érthetjük meg De Gaulle nézetrendszerét.

S hogy miért szerepeltetjük De Gaulle-t - a többi alapítóval való számos konfliktusa ellenére - a sorozatban? A választ az alábbi idézet adja meg, melyet bármelyik mai magyar kormánypárti politikus mondhatna, amennyiben a Franciaország szót kicseréljük a Magyarországra: „Franciaország a régmúlt korokból származik. Ma is él. Története évszázadokra tekint vissza. Az idők múlásával is megmaradt ugyanolyannak, amilyen volt. Határai módosulhatnak, de az ország domborzata, éghajlata, folyói, tengerei, amelyek mindörökké meghatározzák területét, változatlanok.”

De Gaulle szerint minden lakosa francia állampolgár, aki a közös nagy hazában él, és elfogadja annak szokásait. Érdekes ezt összevetni Orbán Viktor miniszterelnök egyik 2018-as [gondolatával](#), amelyet a Budai Vigadó átadásán fejtett ki: „Sokat vitatkoztak Magyarhonban arról, hogy ki a magyar. Van, aki szerint az, akinek a nagyszülője magyar volt. Tetszetős válasz, de a korszellem, amelyet kialakítottunk, a fejlődés, amit megindítottunk, az országépítés és nemzetegyesítés, amelybe belevágtunk, a lelkiület, amely magával ragadott bennünket, egy új választ is ad arra a régi kérdésre: ki a magyar? Barátaim, az a magyar, akinek az unokája is magyar lesz.” De Gaulle és Orbán gondolatmenete között nincs lényegi különbség, mindketten az intézmények alatt létező tényezőkben - a domborzatban, illetve a nevelésben, végső soron a közös kultúrában - látják a hazafiság kvintesszenciáját.

Az orbáni identitáspolitikája nem áll távol De Gaulle-tól, legfeljebb generációs alapon tételezhető különbség. Mindketten a fősodorbéli európai politikával szemben határozták meg magukat, és a túlzottan racionális értékek helyett nagy hangsúlyt helyeztek az érzelmi tényezőre: a kötődéshez a szülőföldre, a családra, a nemzethez mint kulturális közösséghez (és nem csak egyszerűen, liberális értelemben, jogi-intézményes állampolgári közösséghez). De Gaulle emlékiratából mint egy „időkapuszulából”, jobban megismerhetjük és megérthetjük azt, mit akar a magyar miniszterelnök - igaz, némileg késve, hiszen a gaullista politika elmozdult a konfrontációtól De Gaulle lemondását követően.

De Gaulle esetében először találkozunk azzal a jelenséggel, hogy egy európai államférfi nem a föderális, hanem a szuverenista álláspont híve, vagyis igyekszik minél több hatáskört megtartani a nemzetállami parlamentek és kormányok számára. A mai szuverenitásvédő politikusok sokszor hivatkoznak arra, hogy az európai integráció a „nemzetek Európájaként” indult el, és menet közben tolódott el egy bürokratizáltabb, centralisztikus irányba. De Gaulle esetében láthatunk egy olyan európai szintű államférfit, aki nyíltan képviselte a nemzeti érdeket a szupranacionális európai központokkal szemben, és eközben mindvégig meggyőződése volt, hogy egyedül képviseli legitímen Franciaország érdekét.

A lázadó

A normandiai nemesi származású katonatiszt De Gaulle meglepődne, ha igazi lázadónak neveznék, de nehéz a háború utáni új világrenddel kapcsolatos magatartását másként jellemezni. Rá pontosan illik a populáris mondás: „mint az elefánt a porcelánboltban”. Minden tettét meghatározta a félelem attól, hogy hazája másodlagos hatalommá süllyed az Egyesült Államok és Nagy-Britannia, valamint másodlagos ipari országgá a Német Szövetségi Köztársaság mellett. Amikor 1958-ban az elnöki székbe ülhetett, igyekezett elérni, hogy komolyan vegyék Franciaországot. Miután rendezte az 1946 óta tartó legnagyobb válságot, az algériai kérdést, és elfogadta tényként Algéria elkerülhetetlen függetlenségét, mindent megtett, hogy fenntartsa a francia presztízt.

Az 1960-as évek „elszabadult hajóágyú”-szerű döntései mögött ott állt a tényező, hogy De Gaulle az 1958-as alkotmánymódosítással jelentősen megnövelte az elnöki hatalmat, a törvényhozás és a kormány rovására. Az újonnan bevezetett félelnöki rendszer révén De Gaulle teljes beleszólást kapott a belügyekbe. Mindez szükséges volt, hiszen az algériai kérdés a polgárháború szélére sodorta az országot, a gazdaság válságos állapotban volt, és a pártpolitika harcai megbénították a közéletet. Csakhogy De Gaulle hajlamos volt történelemfilozófiai elveit összevegyíteni a külpolitikai elképzelésekkel. Felfogását, miszerint az angolszász hatalmak veszélyeztetik

Franciaországot, és hogy ha egyáltalán szükség van egységes Európára, az bizony az Atlanti-óceántól az Uralig tart, tehát Nagy-Britannia nem része, haláláig vallotta.

Csak néhány példát sorolunk az alábbiakban a renitens lépésekre, amelyek kiváltották az amerikaiak és britek rosszallását. Franciaország bejelentette a nukleáris arzenál kiépítését célzó kutatásokat, amelynek eredményeként 1960-ban Franciaország a negyedik atomhatalommá vált az USA, a Szovjetunió és Kína után. Felvette a kapcsolatot a Kínai Népköztársasággal, akkor, amikor ezt az amerikai külpolitika még ellenezte. Ugyancsak az amerikaiak bajuszát rángatta, amikor meghirdette az enyhülés (*détente*) politikáját a Szovjetunióval kapcsolatban. Magát az enyhülés szót ekkortól kezdték használni a nemzetközi politikában a két szuperhatalom (USA és Szovjetunió), valamint a kapitalista és kommunista világrendszer kapcsolatában.

Súlyosabb, és már Európát érintő lépés volt, hogy két alkalommal vétóval élve megakadályozta Nagy-Britannia csatlakozását az Európai Gazdasági Közösséghez. De Gaulle döntése mögött az ideológia állt: ő veszélyt látott Nagy-Britanniában, mint Franciaország versenytársa és az amerikaiak csatlósa. Nem melleleg, kellemetlen helyzetbe hozta Írország kormányát, mert az írek az angol gazdasággal való erős összefonódottság, a vám- és valutaunió, valamint a Nagy-Britanniában dolgozó rengeteg ír munkavállaló helyzete miatt csak a britekkel együtt

léptek volna be a Közösségbe, így a két francia vétó után Dublin kénytelen volt kitáncolni időlegesen a csatlakozásból.

A második elnöki ciklus (1965-1969) során De Gaulle egyik válságot a másik után robbantotta ki. 1965-ben az Európai Gazdasági Közösség agrárpolitikája elleni tiltakozásul visszahívta a francia képviselőket a szervezetből, amellyel elérte, hogy a Közösség fél évre megbénult. A következő év januárjában kötött luxemburgi megállapodással De Gaulle lényegében elérte a nemzeti vétó intézményét. Mindez összhangban állt azzal, hogy Európát kezdettől úgy fogta fel, mint „nemzetállamok Európáját” – ez a ma sokat hivatkozott jelszó is De Gaulle-nak köszönhető.

1966-ban kiléptette országát a NATO katonai szervezetéből és a Délkelet-Ázsiai Szerződés Szervezetéből (SEATO). Nem támogatta Izraelt az 1967-es háború idején. De Gaulle arab-barát politikát folytatott, amelyet Franciaország és több észak-afrikai meg közel-keleti ország – Algéria, Tunézia, Szíria, Libanon – hagyományos történelmi kapcsolata indokolt (érdekesség kedvéért jegyezzük meg, hogy a volt francia protektorátus, Francia-Marokkó szultánja kivételt jelentett, mert a leginkább Izrael-barát államfő volt az arab világban). A francia elnök korábban kioktatta a nála járt David Ben Gurion izraeli miniszterelnököt, hogy országa ne törekedjen telepítéssel az etnikai viszonyok megváltoztatására, ennek következtében De Gaulle megkapta az „antiszemita” jelzőt, ahogyan már szélesebb értelemben „fasisztának”

nevezték. 1967 júliusában De Gaulle elutazott az Expo világkiállításra Kanadába, ahol a franciák által lakott Québec tartományban éltette a „szabad Québecet”, súlyosan megsértve vendéglátóit, de alapot adva a québeci francia szeparatisták mozgalmának.

Mint a fentiekből látható, De Gaulle feszegette a határokat: arra törekedett, hogy Franciaország egyenrangú legyen az angolszász hatalmakkal a nagyvilágban, és első legyen az államok között az Európai Gazdasági Közösségben. Nem meglepő, hogy a britek és amerikaiak megnyugodva vették tudomásul 1969-es lemondását. Utóda, a gaulle-ista Georges Pompidou elnök (1969-1974) alatt az amerikai-francia kapcsolatok javultak, és Nagy-Britannia meg az addig „járulékos veszteség” Írország elől elhárult minden akadály a csatlakozásra.

Franciaország szeretete

Ha van érzés, ami meghatározó De Gaulle karakterében, az a mély patriotizmus. De Gaulle számára a *pátria* (a haza), azaz Franciaország szeretete az első. Az ideológiák, gazdasági modellek, divatok mind másodlagosak a hazafisághoz képest. De Gaulle nem foglalkozik korszakolással, nem törekszik arra, hogy megmagyarázza a royalista, köztársaságpárti és bonapartista politikai értékvilágok különbségeit. Számára Franciaország egysége a fontos, ezek a politikai minták mind feloldódnak ebben az érzületben. De Gaulle tehát nem a politikai

intézményeket tekinti a franciaság lényegének. Mindegy, hogy monarchia, köztársaság, császárság – mindegyik alatt létezik egy „örök Franciaország”, ami a regionálisan eltérő néphagyományokban, a népviseletben, a mesékben, szokásokban, a vallásosságban és a helyi piacokban, a kiskereskedelemben és mezőgazdaságban nyilvánul meg. De Gaulle számára ezért Franciaország elsősorban *paraszti* ország. A földműves a jellegzetes francia.

De Gaulle természetesen nem becsülte le az iparosodás jelentőségét, sőt a francia nagyipar éppen a II. világháború után kezdett fejlődni, és döntően a gaulle-ista politika érdeme, hogy az ipar részesedése az 1970-es évek elejére eléri a nemzetgazdaság 40%-át. De az ipari társadalom nem oly vonzó De Gaulle számára, mint a rurális, falusi Franciaország. De Gaulle az ország világgazdasági pozíciójának javítása reményében támogatta a kor legfejlettebb ágazatait, az autó- és repülőgép-gyártást, a nukleáris kutatást, de kulturálisan aggasztotta az iparosodás, a szegényebb régiókból történő elvándorlás, a hagyományok eltűnése.

Vidék- és parasztszeretete révén De Gaulle rokonszenves lehet a közép- és kelet-európai konzervatívok számára. Ezekben az országokban is végighúzódik a történelmen a város-falu, vidék-főváros ellentét. A mai magyar kormányfő szintén gyakran él a falut, a józan paraszti észjárást dicsérő [szállóigéssel](#) (ld. „a magyar férfiember archetípusa a gazda”). A magyar kultúrában a népiességnek (amely, mint az köztudott is, nem

azonos a két háború közötti népi mozgalommal!) nagy hagyománya van: gondoljunk csak a cigányzene és mulatós zene által popularizált és sematizált, a külföldi turisták számára egzotikus közhelyekre (puszta, gémeskút, menyecske, csikós, betyár), vagy a népi együttesek állandósult szerepeltetésére az 1950-es évektől kezdve az állami ünnepségeken. A magyar kormányfő és De Gaulle egyaránt szívesen állították szembe a józan gondolkodású, erkölcsös életvitelű magyar és francia parasztot a külföldi nagytőkével, vagy éppen a belföldi (baloldali) értelmiséggel. De Gaulle Franciaország hagyományos arculatát, falusi-kisvárosi kultúráját látta fenyegetve akkor, ha az ország beleolvad egy nagyobb közösségbe. Ezt a kulturálisan konzervatív alapállást figyelembe kell venni, ha helyén akarjuk kezelni De Gaulle ellenérzéseit az olyan nagyobb szövetségekkel szemben, mint a Gazdasági Közösség vagy a NATO.

De Gaulle emellett rendelkezett régi előítéletekkel, reflexekkel, amelyek a történelemből származtak. Számára Nagy-Britannia örök *rivális*, kulturálisan ellentétje Franciaországnak: ennek mozdulatlanságával szemben nyugtalan hatalom, amely előbb kapcsolt iparosításra, és előbb szétverte a maga paraszti közösségeit. A gyarmatosításban versenytárs. Földrajzi helyzeténél fogva nem európai ország. Emellett, az emlékiratok tanúsága szerint, De Gaulle-t mélyen sértette az 1956-os szuezi válság (október 29-november 7.) idején tanúsított angol és amerikai magatartás. Válaszul arra, hogy Nasszer

egyiptomi elnök államosította a Szuezi-csatornát, az angolok, franciák és izraeliek támadást indítottak Egyiptom ellen.

De Gaulle keserűen idézi fel, a francia IV. Köztársaság (1946-1958) gyengeségének bizonyítékeként, hogy a támadás idejére a francia kormány hozzájárult ahhoz, hogy haderejét angol parancsnokság alá helyezzék. De Gaulle hibáztatta az amerikaiak és szovjetek cinkosságát az invázió megghiúsulásáért: „elég volt Washington és Moszkva briteknek címzett felszólítása ahhoz, hogy a mieink is visszavonuljanak.” De Gaulle számára az eset például szolgált arra, miért nem szabad egy szuverén államnak alárendelnie magát egy másik, vele egyenrangú hatalomnak. Az érdekek hálójába bonyolódva az illető ország képtelen uralni az eseményeket.

Németország: ellenségből barát

De Gaulle eleinte bizalmatlan volt a Szén- és Acélközösséggel. Egyenesen árulásnak tekintette a IV. Köztársaság kormányát azért, mert programjába vette a Schuman-tervet. Mint kifejtette, „a rendszer – mindent összevetve – inkább mások érdekeinek a kielégítésére fordított figyelmet.” De Gaulle nem hagyott kétséget afelől, hogy Európa egységét csak ürügynek tekintette a francia kormány defetizmusának leplezéséhez: a IV. Köztársaság kormánya „a visszavonulás leplezéséhez megtalálta a kívánt ideológiákat: egyrészt megsemmisítette a győzelmünknek köszönhető előnyöket, Európa egységére hivatkozott,

másrészt az atlanti szolidaritás ürügyén alárendelte Franciaországot az angolszász hegemoniának." A Schuman-terv „ahelyett, hogy biztosította volna bányáink számára a helyreállításhoz szükséges forrásokat, lehetővé tette a németeknek, hogy tüzelőanyag-szállítási tartozásukat ne teljesítsék, és hozzásegítette az olaszokat mindahhoz, ami egy nagy acéliparhoz szükséges."

Mai szemmel nézve döbbenetesek ezek a sorok! De Gaulle nyíltan fogalmaz, hogy ő szívesebben látta volna a Szén- és Acélközösséget egy francia hegemoniájú szervezetnek, amely rákényszeríti a francia akaratot a nyugatnémetekre. Mindez nagyon messze állt Robert Schuman elképzelésétől, hiszen számára a Szén- és Acélközösség a megbékélés eszköze volt, a kölcsönösség és szolidaritás alapján. A gazdasági hatékonyság csak érve volt az együttműködésnek, nem pedig a szelleme. A két férfi között lokális, kulturális és politikai ellentét feszült. Schuman Luxemburgban született, német állampolgárként, lotharingiai apától, és fiatalon német iskolarendszerben és egyetemen tanult, tisztelte Németországot a bismarcki szociális vívmányok (az 1883-as beteg- és az 1884-es balesetbiztosítás, az 1889-es nyugdíjtörvény) miatt.

A normandiai nemesi ősökkel rendelkező De Gaulle huszonkilenc éves koráig nem tartózkodott külföldön. A mély katolikus vallásosság összekötötte a két férfit, ám ez kevésnek bizonyult. A németek előrébb tartottak a kereszténydemokrata mozgalom szervezésében, és

Schuman azonosult ezzel a nemzeti ellentéteket felülíró politikai irányzattal, amely elsőként hirdette Európa egységét. De Gaulle elsősorban katona volt, és nem politikus, nem is teoretikus. Ráadásul a II. világháború idején, a francia összeomlás után Pétain marsall felkérte Schumant miniszterelnöknek. Szerencsére Schuman nem vállalta a méltatlan feladatot, hogy kollaboráns kormány feje legyen, ennek ellenére őt is megvádoltak kollaborációval. A Londonból rádióüzeneteket küldő De Gaulle számára az otthon maradt Schuman gyanús volt.

Mindezen okok közrejátszottak abban, hogy De Gaulle *ellenszenvvel* fogadta a Szén- és Acélközösséget. Nézetei az 1950-es évek végén változtak meg. Egyrészt felismerte, hogy a francia gazdaságnak szüksége van a megújulásra, és ebben az 1958-ban alakult Európai Gazdasági Közösség hatékony szerepet játszhat. Eljutott a szociális piacgazdaság gondolatának felismeréséig: a jövő kapitalizmusában „az emberi kapcsolatokat úgy szabályoznák, hogy mindenki közvetlenül részesülne az eredményekből.” Másrészt összeismerkedett Konrad Adenauer nyugatnémet kancellárral, aki franciás műveltsége révén közel állt De Gaulle-hoz. Úgy jellemzi a kancellárt, hogy „a németek között a leghozzáértőbb, akinek minden vágya az, hogy országát a franciák oldalára állítsa, és a franciák által járt úton indítsa el.”

A két férfit összekötötték személyiségük és politikájuk közös vonásai: az antikommunista és antifasiszta érzület, a mély katolicizmus,

a történelmi hagyományok megbecsülése, és csipetnyi tekintélyelvűség. Részben utóbbi magyarázza, hogy nem tudtak mit kezdeni a tömegdemokráciával és az ifjúsági kultúrával. De Gaulle azonban nyíltabban hangot adott a parlamentarizmus és a demokrácia egyes tüneteivel (a pártokrácia, azaz a pártpolitika elburjánzása a közéletben, a túlzott bürokratizmus a törvényhozásban) szembeni ellenérzéseinek, mint Adenauer, akinek ekkor az volt a vállalt küldetése, hogy megszabadítsa Németországot a tekintélyelvűségtől. De Gaulle a győztes, Adenauer a vesztes oldalon állt a háború után, ez pedig meghatározta azt, ameddig a két államférfi elmehetett a nemzeti érdekek képviselésében. Feltehetően De Gaulle megnyugodott, hogy Adenauer éppúgy ellenzi a népek feloldódását valamilyen szuperállamban, avagy, De Gaulle szavával, „egy hontalan szervezetben”. (139.)

1958-1962 között a két államférfi 40 alkalommal írt egymásnak. A francia-nyugatnémet kapcsolat odáig jutott, hogy Adenauer [1962-ben ellátogatott Párizsba](#). Tapssal köszöntötték a franciák, igaz, ott állt mellette az ellenállás vezetője, a háborús hős De Gaulle. 1963-ban a francia-nyugatnémet egyezmény kölcsönös együttműködést helyezett kilátásba a felek között, és a háború után másfél évtizeddel Franciaország és Nyugat-Németország a legjobb barátok lettek. De Gaulle még a Bundeswehr 1955-ös megalakulását is elfogadta, igaz, azzal a feltétellel, hogy Németország örökre lemond az atomfegyver előállításáról. Egyébként a teljes nyugatnémet elit magától értetődően,

saját akaratából egyetértett ebben a francia elnökkel. A sztereotípiák szerint a franciák és németek soha nem voltak ilyen jó barátok, mint ekkor (gyakran szoktak hivatkozni az ún. „szalmakazal-diplomáciára”, a német és francia fiatalok szerelmi légyottjaira, amelyek legalább annyira hozzájárultak a két nemzet kapcsolatának elmélyüléséhez, mint a politikusok és gazdasági szakemberek tárgyalásai).

Harc Brüsszelben – harc a világban

De Gaulle kiadta a jelszót: „Brüsszelben harcolnunk kell. A harc hosszú és kemény.” Mindezt amiatt, nehogy a vámunió csak az ipari termékeknek kedvezzen, mert akkor „a szövetségi köztársaság [ti. az NSZK – P. Á. megjegyzése] fölénye elsőprővé válik.” Tudjuk, hogy mindez hova vezetett: a 60-as évek konfrontálódásához a Gazdasági Közösségben.

Mint az eddigiekből kiderülhetett, De Gaulle inkább a múlt embere volt, mint a saját kora jelenéé, a klasszikus francia konzervatív, ahogyan elképzeljük: agrárius, katolikus, angol- és németellenes, a gyarmatosítás híve, aki számára az, hogy az algériai válságot úgy kell lezárni, hogy abból elsősorban (!) Franciaország profitáljon, természetes. Részben ebből a konzervatív attitűdből fakadt bírálata az európai egységesüléssel szemben, ahogyan az 1950-es évektől részben ugyanebből fakadt az európai egység támogatása: rájött, hogy a mezőgazdasági támogatások és a vámunió nem hátrányára, hanem

előnyére vannak a francia társadalomnak, éppen annak a paraszti társadalomnak, amelyet De Gaulle szeretett. Vagyis De Gaulle mindig a nemzet sorsát tartotta szem előtt, akár támogatta, akár ellenezte a közösségi hatáskör bővítését.

Elutasította azt, hogy alárendeljék a szuverén államokat egy központi hatalomnak. Minden szabályozásnak keresztbe feküdt, amely érintette volna Franciaország mozgásterét: az Euratómmal szembekerült a francia nukleáris program miatt, Németországgal és az Európai Gazdasági Közösséggel konfliktust vállalt az agrártámogatások miatt. Számára felháborító volt a gondolat, hogy az ipari termékek ára növekedjen, ami az iparosodottabb Nyugat-Németországnak kedvező. Mint látható, Adenauerrel való barátság ide vagy oda, De Gaulle frissen támadt barátságosságának meg voltak a határai.

Miért tekintjük mégis De Gaulle-t „alapító atyának”? Egyrészt, bár bírálta Schumant és a nyugatnémeteket, végső soron Adenauerrel együtt megvalósította a francia-német megbékélést, ők ketten arcot adtak ennek a folyamatnak. Másodszor, hagyományt teremtett a „nemzetek Európája” gondolatával, ami mai napig hívószó sok európai vezető számára. Harmadszor, De Gaulle teremtett egy viszonylag rossz hagyományt: hogyan lehet megbénítani az integráció intézményrendszerét. Akárhogy értékeljük elveit, mindenképpen rányomta bélyegét az 50-60-as évek európai politikájára.

Az eddig megismert alapító atyák a föderális szemlélet hívei voltak, vagyis igyekeztek minél tágabb jogosítványokat biztosítani az Európai Gazdasági Közösség számára. De Gaulle éppen ellenkezőleg, a nemzeti szuverenítésra hivatkozva minél több jogkört akart megtartani nemzetállami kézben. A francia gazdasági - főleg a mezőgazdasági - érdekek védelmére törekedett, vagyis míg a britek egyre sokallták, De Gaulle kevesellte a mezőgazdasági támogatásokat, melynek akkor a legerősebb agrárlobbival rendelkező, jó éghajlati adottságú országként Franciaország volt az első számú haszonélvezője. De Gaulle mindamellett támogatta az ipari fejlesztéseket a saját országában, és ha tisztelte meg szerette az agrárkultúrát, azért szerette volna ipari hatalomnak látni Franciaországot.

Kultúrpolitikája nagyrészt meghatározta De Gaulle gondolkodását az európai egységről. De Gaulle féltette a francia kultúrát a már az 50-es években is érezhető globalizációtól, és annak jelenségeitől (a transznacionális vállalatok kialakulása, az angol nyelv világméretű terjedése, a tömegkultúra amerikanizációja, a tengerentúli filmdömping), amelyet a gazdasági kíméletlenséggel és a túlzott szabadossággal azonosított. Mindebből fakadt az, hogy igyekezett távol tartani Nagy-Britanniát a Gazdasági Közösségtől - később, Thatcher, majd a Brexit idején látnokként hivatkoztak De Gaulle-ra, aki tartott a britek kerékkötő szerepétől.

De Gaulle mégis egyedül maradt a porondon. Éppen ez különbözteti meg élesen a mai magyar miniszterelnöktől: az 1950-60-as években a „nemzetek Európája” koncepció és az élesen konfrontatív külpolitizálás megbélyegzett volt, és De Gaulle magára maradt a brüsszeli harcban, míg napjainkban – a globalizáció egész emberiséget fölforgató folyamatai, a migráció és az egyes államokon belüli kulturális ütközések egymást erősítő jelenségei miatt – a szuverenitás politikája egyre szélesebb körű támogatottságot élvez. Látható, hogy a társadalmakban egyre nagyobb az elkeseredés a kilátástalan jövő miatt, ami nem a föderalizmusnak kedvez – egyelőre (a szociológiában Émile Durkheim és Robert Merton után anómiának nevezik az állapotot, amikor a régi értékek meginognak, a bizalom bennük megrendül, de az új értékek még nem alakulnak ki – ma sok tekintetben Európa és a világ egy anómiás korban van, amikor a technológiai folyamatok kihúzzák a talajt a korábbi, biztonságosnak vélt értékek alól).

De Gaulle elnöksége a jóléti állam virágkorára esett, amikor a munkanélküliség alacsony volt, és mindenki hozzáférhetett az ingyenes egészségügy, közoktatás és felsőoktatás, a mind szélesebb társadalombiztosítás, a nagyvonalú lakáspolitikai és szociális üdültetés vívmányaihoz. Ezekről nem függetlenül a részvételi demokrácia is szélesedett, a szakszervezetek, civil egyesületek, egyházak tagsága bővült, a háború előttről való régi hierarchiák megszűntek, föloldódtak, a kultúra mindenki számára elérhetővé vált. A 60-as években felnőtt

generációk úgy érezhették, jobban élnek, mint a szüleik, és jobb világot adnak tovább az ő gyerekeiknek.

A 2020-as évek európai polgára nem érezheti ezt az optimizmust. A felemelkedő Kína, a korábbi évtizedekhez képest bezárkózóbb Egyesült Államok, a környezeti krízis miatt megmozduló Afrika, a tartós válságokba bonyolódott Közel-Kelet, valamint az európai államokat érő bevándorlás, és a kulturális konfliktusok sokasodása következtében a nemzeti érdekek elsőbbségének hirdetése ma népszerűbb az európai kontinensen, mint bármikor. Világossá vált, hogy az Európai Unió olyan új kihívásokkal találta szemben magát, az életmód megváltozásától kezdve a társadalmi integrációs kérdésekig, a bevándorlás gerjesztette konfliktusoktól a mesterséges intelligencia, robotizáció, digitalizáció életmódot fenyegető tendenciájáig, a biopolitizálásig, amelyekkel a hagyományos európai intézményrendszer nem tud megbirkózni – nem csoda, hiszen nem is ezekre a kihívásokra tervezték az 1950-60-as években, amikor még a ma létező közös agrárpolitika, fejlesztési és regionális politika kialakítása volt napirenden. Az elit is bezárkózóbbá vált az 1990-es évektől, a mobilitás lendülete megtört, és megint a legtöbb országban a jövedelmi szakadék mélyült a gazdagok és a legszegényebbek között, miközben a középosztály is szűkült.

Bár a nemzetállamok sem képesek egymagukban megbirkózni a fenti jelenségekkel, amelyek egyszerre hatnak a társadalomban, és nagyrészt össze is fonódnak, de a nemzet az a legtágabb emberi

közösség Európában, amely még számot tarthat az átlagpolgár hűségére. A nemzet nem iktatható ki az új európai modell kereséséből, ezt De Gaulle jól látta. Ilyen helyzetben az EU egy új szakaszba lépett, amelyben a pusztá jogállamiságra, európai értékekre hivatkozás kevés lesz - az európai kohézió fenntartásához újra kell gondolni a jelenlegi EU-politikákat. Sok tekintetben meg kell erősíteni az EU társadalompolitikai alapját, újra meg kell találni a jóléti modellt, amely a 60-70-es években naggyá tette Nyugat- és Észak-Európát. A De Gaulle-hoz hasonló szuverenitásvédők tehát bírálataikkal hozzájárulhatnak akár egy erősebb EU kialakulásához.

